

İç ve Dış Mekanlarda Kullanılabilecek Tıbbi-Aromatik Bazı Süs Bitkileri

Derya Sari^{1*}, Banu Karaşah¹

¹Department of Landscape Architecture /Faculty of Art and Design, Artvin Çoruh University, Artvin, Turkey

*Corresponding author: deryasari@artvin.edu.tr

⁺Speaker: deryasari@artvin.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Full paper

Özet – Tarihler boyunca insanların yaşamında önemli bir yeri olan bitkiler, sahip oldukları gıda, hammadde, tıbbi ve aromatik özellikleri sayesinde pek çok alanda kullanılmaktadır. Ancak sanayi devrimi ve endüstrileşmenin etkisi ile kentlerde yaşamaya başlayan insanların giderek doğadan uzaklaşması, bitkilerin hayatımızdaki yerini sınırlandırmıştır. Kentsel alanlarda doğal bitki türlerinden çok egzotik süs bitkilerinin kullanılması ve birçok mekanda birbirinin aynı türlerin kullanılması çeşitliliğin azalmasına ve doğal-yerli türlerin giderek unutulmasına sebep olmaktadır. Halbuki bitki tür çeşitliliği bakımından son derece zengin olan Türkiye için kentsel alanlardaki iç ve dış mekanlarda kullanılabilecek birçok doğal tür bulunmaktadır. Bu bağlamda farkındalık yaratmak, doğal türlerin sürdürülebilirliğini sağlamak, tıbbi ve aromatik bitkileri kentsel alanlarda insanlar ile buluşturmak önemli bir gerekliliktir. Bu çalışma kapsamında, kentsel alanlardaki iç ve dış mekan tasarımlarında kullanılabilecek süs bitkisi niteliği taşıyan bazı doğal tıbbi aromatik bitkilerden 10 tanesi seçilerek kullanım alanları ve özellikleri bakımından irdelenmiştir. Çatı ve teras bahçelerinden dikey bahçelere, alışveriş merkezlerinden konteynır ve saksı tasarımlarına kadar geniş bir yelpazede kullanım potansiyeline sahip olan bu bitkilerin estetik olduğu kadar işlevsel yönleri de mekanlara değer katmaktadır.

Anahtar Kelimeler – Tıbbi aromatik bitkiler, süs bitkileri, bitkisel tasarım, iç mekan bitkileri, dış mekan bitkileri

Some Medicinal-Aromatic Ornamental Plants Used in Interior and Outdoor Spaces

Abstract- Throughout history, plants which have an important role in human life, have been used in many areas with their characteristics like food, raw materials, medicine and aromatic properties. However, with the effect of industrial revolution and industrialization, the increasingly distant nature of people who started to live in cities limited the place of plants in our lives. The use of exotic ornamental plants rather than natural plant species in urban areas and the use of the same species in many places decrease diversity and natural-native species are increasingly forgotten. However, Turkey has substantial plant diversity and there are many native species that can be used in interior and exterior spaces in urban areas. It is an important requirement to raise awareness, to ensure the sustainability of natural species, to bring medicine and aromatic plants together with people in urban areas in this context. In this study, 10 of some natural medicinal aromatic plants that can be used in interior and exterior designs of urban areas were selected and examined in terms of their usage areas and properties. From the roof and terrace gardens to vertical gardens, to shopping malls, to container and pot designs, these plants have the potential to be used in a wide range of aesthetical as well as functional aspects.

Keywords- Medicinal aromatic plants, ornamental plants, planting design, interior plants, outdoor plants

I. GİRİŞ

Bitkilerin insan yararı için kullanımı ve yetiştiriciliği oldukça eski zamanlara dayanmaktadır. Binlerce yıl önce bitkilerin tedavi edici gücünü fark eden insanlar sağlıklı yaşayabilmek için bitkilerden yararlanmışlardır. Önceleri doğadan toplanarak kullanılan bitkiler insanların yerleşik hayata geçmesi ile birlikte bahçelerde yetiştirilmeye başlanmıştır [1]. Ancak bu olgu şehirleşmeyle paralel olarak kaybolmaya yüz tutmuştur [2]. Sanayi devrimi ve endüstrileşmenin etkisi ile kentlerde yaşamaya başlayan insanların giderek doğadan uzaklaşması, bitkilerin hayatımızdaki yerini sınırlandırmıştır.

Daha sonraları hastalıkların tedavisinde kullanılan özellikle sentetik ve kimyasal içerikli ilaçların yan etkilerinin ortaya çıkışı ile birlikte tıbbi bitki kullanımları artmıştır [1].

Türkiye zengin florasıyla çok sayıda tıbbi ve aromatik bitkiyi bünyesinde barındırmaktadır. Bu bitkilerin halk arasında tedavi amaçlı, gıda, çay, baharat, boya, insektisit, hayvan hastalıklarının tedavisi, reçine, zamk, uçucu sabit yağlarından faydalanma, meşrubat ve kozmetik sanayinde kullanımı uzun yıllardan beri süregelen geleneksel kültürel zenginliğimizin bir parçası olmuştur [1]. Ancak tıbbi ve aromatik bitkilerin temini genellikle doğadan toplama yolu ile olmaktadır ve yoğun kullanım sonucunda bazı bitki türlerinin nesli tükenmiş veya tükenme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır [3].

Tıbbi ve aromatik bitkilerin bir diğer önemli kullanım alanı ise süs bitkileri sektörüdür. Bitkisel tasarımda başta estetik ve fonksiyonel yararlar sağlamaları amacıyla kullanılan tıbbi ve aromatik bitkiler, koleksiyon bahçeleri, şifa-terapi bahçeleri, botanik bahçeleri, kaya bahçeleri, çatı ve teras bahçeleri, kuru taş duvarlar, parterler, saksılar, eğimli alanlar ve yollar [4] gibi farklı ölçeklerdeki birçok peyzaj tasarımlarında kullanım olanakları bulunmaktadır [5]. Bununla birlikte tıbbi ve aromatik bitkilerin peyzajda kullanımlarının sağladığı başlıca yararlar; eğitime katkı sağlama, toplum bilincini artırma, toplumsal sağlığı artırmaya yönelik etki, türlerin devamlılığına katkı sağlama, peyzaj tasarımlarında bitki tür çeşitliliği artırma olarak sayılabilir [5].

Günümüzde kentsel alanlarda doğal bitki türlerinden çok egzotik süs bitkilerinin kullanılması ve birçok mekanda birbirinin aynı türlerin kullanılması çeşitliliğin azalmasına ve doğal (yerli) türlerin giderek unutulmasına sebep olmaktadır. Halbuki bitki tür çeşitliliği bakımından son derece zengin olan Türkiye için kentsel alanlardaki iç ve dış mekanlarda kullanılabilecek birçok doğal tür bulunmaktadır. Bu bağlamda farkındalık yaratmak, doğal türlerin sürdürülebilirliğini sağlamak, tıbbi ve aromatik bitkileri kentsel alanlarda insanlar ile buluşturmak önemli bir gerekliliktir. Bu çalışma kapsamında, kentsel alanlardaki iç ve dış mekan tasarımlarında kullanılabilecek süs bitkisi niteliği taşıyan bazı doğal tıbbi aromatik bitkilerin kullanım alanları ve özellikleri incelenmiştir.

II. MATERYAL VE METOT

Yapılan literatür çalışması sonucunda, Türkiye için doğal olan, estetik, fonksiyonel ve ekolojik özelliklerinin bir veya birkaçı nedeniyle dış mekanlarda ve iç mekanlarda kullanılabilen, süs bitkisi niteliği taşıyan, bazıları yenebilir özellikleri ile de dikkat çeken, tıbbi aromatik özellikleri olan bazı süs bitkilerinden 10 tanesi seçilerek kullanım alanları ve özellikleri bakımından irdelenmiştir.

III. BULGULAR

Çalışma kapsamında ele alınan bitki türlerine ilişkin özellikler ve kullanım alanlarına yönelik bilgiler aşağıda sıralanmaktadır.

Asparagus officinalis L. (Asparagus/ Kuşkonmaz)

Liliaceae familyası içinde yer alan *Asparagus* cinsinin 5'i endemik 12 taksonu ülkemizde doğal olarak yetişmektedir. Bu türlerden eczacılık, gıda ve süs bitkileri açısından yararlanmak mümkündür [6]. Cinsin anayurdu Akdeniz bölgesidir. Türler ılıman bölgelerde, Güney Avrupa, Anadolu, Asya ve Afrika'da yayılış gösterirler [7]. Özellikle *A. officinalis*, genç sürgünleri gıda olarak tüketilen ve bu nedenle 2000 yıldan fazla zamandır kültürü yapılan *Asparagus* cinsinin önemli bir türüdür [6]. *A. asparagoides*, *A. medeloides*, *A. plumosus*, *A. sandens*, *A. setaceus*, *A. sprengeri* gibi bazı *Asparagus* türleri dekoratif ve süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. Kesme dallarının birkaç gün solmadan kalması nedeniyle dekoratif çalışmalarda ve kesme çiçek düzenlemelerinde kullanılabilmektedir [6]. Yaprak estetiği ile ön planda olan *Asparagus* iç mekanlarda çeşitli saksı tasarımlarında kullanılabileceği gibi dış mekanlarda da ev bahçelerinden çatı bahçelerine kadar çeşitli ölçeklerdeki peyzaj tasarımlarında kullanılabilir (Şekil 1).

Şekil 1. *Asparagus officinalis*'in iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

Erica manipuliiflora Salisb. (Heather/ Güz fundası, Püren)

Ericaceae familyasından olan bu türün anavatanı Doğu Akdeniz'dir. Ülkemizin Ege ve Akdeniz sahil kuşağında özellikle çam ormanları altı veya yanında bulunmaktadır. Yaprakları 3-7mm, ince, iğne şeklinde, sivri uçlu ve koyu yeşil renktedir. Gül pembesi renkteki çiçekleri, yaz sonu açmaya başlar ve sonbahara kadar devam eder. Çiçekler boru ve çan şeklinde olup 10 cm uzunluğunda salkım oluşturmurlar [8]. Tıpta ve eczacılıkta kullanılan *Erica*'ların aynı zamanda çiçek ve yaprakları infüzyon ve dekoksion halinde, taze olarak da bitkisel çay halinde içilebilmektedir [9]. Herdem yeşil iğne yaprakları, sık sürgünleri ve yoğun çiçekleri ile kaya ve taş bahçeleri için oldukça uygun bir bitkidir. İç mekanlarda da saksı bitkisi olarak oldukça şık tasarımlarda değerlendirilebilmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. *Erica manipuliiflora*'nın iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

Laurus nobilis L. (Bay Laurel / Akdeniz Defnesi)

Akdeniz yöresinde, Balkanlar ve Türkiye'de yayılış yapan *Laurus nobilis* türü *Lauraceae* familyasındandır. Akdeniz defnesi çoğunlukla ağaççık, bazen 10 m' ye kadar boylanabilen ağaç, bazen de bodur ya da boylu ağaççık/çalı durumunda yuvarlak tepeli, sık dallı herdemyeşil bir ağaçtır [10]. Yapraklarından ve meyvelerinden defne yağı elde edilir. Bu yağ eczacılıkta özellikle sabun yapımında çok kullanılır. Ayrıca antiseptik olarak özellikle romatizmaya karşı, veterinerlikte anti parazit olarak kullanılır. Aynı zamanda kurutulup öğütülen yapraklar baharat olarak kullanılır [11]. Akdeniz defnesi makasla kesilerek istenilen şekil verilebildiği için çok aranan ve kullanılan bir süs bitkisidir. Günümüzde iç ve dış mekan tasarımlarında kullanılabilen birçok formu mevcuttur. Bu nedenle dış mekanlarda sınır ve canlı çit bitkilendirmelerinde, tek başına (soliter) form bitkisi olarak ve topiary (bitki budama sanatı) bitkisi olarak çeşitli şekillerde kullanılabileceği gibi saksı içerisinde teras, balkon, ofisler, alışveriş merkezleri gibi iç mekanlarda ve yarı açık alanlarda da kullanılabilmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. *Laurus nobilis*'in iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

***Lavandula angustifolia* Miller (Lavender/ Lavanta)**

Lavanta, *Lamiaceae* familyasından, 20-60 cm boylanabilen, yarı çalimsı, lila veya grimsi mavi renkli çiçekleri olan, çok yıllık bir bitkidir [12]. Lavanta, dünyada en fazla Güney Avrupa'nın ve Kuzey Afrika'nın Akdeniz'e komşu olan ülkelerinde yayılış göstermekte, Fransa, Bulgaristan, İspanya, İtalya, Yunanistan, İngiltere, Rusya, ABD, Avusturya ve Kuzey Afrika ülkelerinde yoğun olarak kültürü yapılmaktadır [13]. Lavanta bitkisinin çiçeklerinden elde edilen uçucu yağ, çok geniş bir kullanım alanı bulmakta ve parfüm, kozmetik, tat ve koku endüstrileri için önem taşımaktadır. Aynı zamanda eczacılıkta bazı preparatlara koku vermede kullanıldığı gibi, evde özellikle elbise dolaplarına konarak, elbiselerin güzel kokması sağlanmaktadır [12]. Formu, kalıcı yaprakları, yaz döneminde etkili olan çiçekleri ve kuşkusuz güzel koku özelliği ile peyzaj tasarımlarında tercih edilen bu bitki dış mekanlarda bordür bitkisi olarak, gruplar halinde ve ya taş-kaya bahçesi gibi tematik alanlarda kullanılabilmektedir. İç mekanlarda ise saksı içerisinde güneş alan bakılarda, teras ve balkonlarda, iş merkezlerinin çatı bahçelerinde de kullanılabilmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. *Lavandula angustifolia*'nın iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

***Olea europaea* L. (European olive/ Zeytin)**

Oleaceae familyası içerisinde yer alan zeytin, Akdeniz havzasında yetişen, herdem yeşil çalı ve ağaç formunda odunsu bir bitkidir [14; 15]. Aşırı soğuk şartlara karşı hassas olan zeytin ağacı; kuraklık stresine dayanıklı, uzun ömürlü (2000 yıl dahi), yaprak dökmeyen ve yavaş büyüyen bir ağaçtır [16]. Budanmaya elverişlidir. Anadolu'da zeytin ve zeytinyağı kullanımının M.Ö. 3000 yıllarına kadar uzandığı yapılan çeşitli kazı çalışmalarıyla saptanmıştır. Bitkinin meyveleri ve meyvelerinden elde edilen yağ, ülkemizde ve yurt dışında yaygın olarak kullanılmaktadır [17]. Kullanım alanları gıda, geleneksel tıp, kozmetik ve süs bitkisi olarak sayılabilir.

Zeytinin uzun yıllardır bu coğrafyada ekonomik olarak yararlanılan bir bitki olması ve tarihten günümüze peyzajda bir ölümsüzlük simgesi olması, onun bir kimlik bitkisi olmasını sağlamıştır [18]. Zeytin renk, doku, şekil ve ölçü gibi dendrolojik özellikleri ve görsel kalite değeri ile peyzaj tasarımlarında tercih edilen bir ağaçtır. Dış mekanlarda kullanılmasının yanısıra çeşitli kültür formları iç mekanlarda da kullanılabilmektedir. Özellikle güneş ışığı alan bakılarda, teraslar ve çatı bahçelerinde, bina girişlerinde, alışveriş ve iş merkezlerinde, salonlarda ve hatta bonsai olarak da kullanılabilmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. *Olea europaea*'nin iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

***Origanum rotundifolium* Boiss. (Round-leaved oregano/ Mercan köşk, Yuvarlak mercanköşk)**

Origanum rotundifolium, *Lamiaceae* familyasından 20-30 cm boyunda, yarı çalı formunda çok yıllık bir bitkidir. Karadeniz kökenlidir (Artvin, Erzurum, Sivas). Kuzeydoğu Anadolu ve Gürcistan'da doğal olarak yayılır. Kayalık, taşlı, çakıllı kurak yamaçlarda yetişir [19]. Yuvarlak, açık yeşil renkli yaprakları vardır. Soluk pembe çiçek açar. Haziran-Eylül arası çiçeklenir. Soğuğa dayanıklıdır. Yaprakını kışın döker. Minimum sıcaklık isteği -15 °C'dir [20]. Diğer *Origanum* türleri kadar yoğun olmasa da, bu tür de yetiştiği yerlerde yöre halkı tarafından doğadan toplanmakta ve çayı yapılmaktadır. Formu, rengi ve dokusu ile oldukça estetik bir bitki olan *Origanum rotundifolium* süs bitkisi olarak da değer taşımaktadır. Ülkemiz için doğal olan bu bitkinin süs bitkisi olarak kullanımı yaygın değildir. Ancak bazı kültür formları dış ve iç mekanlarda kullanılabilir. Bu bakımdan güneş alan bakılarda taş ve kaya bahçeleri, çatı ve teras bahçeleri, saksı içerisindeki bitki kompozisyonlarında tek veya gruplar halinde kullanılabilir (Şekil 6).

Şekil 6. *Origanum rotundifolium*'un iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

***Opuntia ficus-indica* (L.) Mill. (Prickly pear / Hint inciri, Frenk inciri, Kaynanadili)**

Hint inciri, *Cactaceae* familyasına ait olup kurak ve yarı kurak bölgelerde yetişmektedir. Güney ve Batı Anadolu ile

Amerika'nın tropikal yerlerinde doğal olarak görülen *Opuntia ficus-indica* türü yüksek ekolojik adaptasyona sahiptir [21]. Bununla birlikte istilacı özelliklidir [22]. Ortalama olarak 3 m'ye kadar boy yapan, herdem yeşil, dikenli gövdesi olan, bahar ve yaz döneminde sarı ve kırmızı renkli çiçekler açan, yenebilen büyük meyveler veren sukulent bir kaktüs türüdür [23]. Hint incirinin pulpu, çekirdeği ve kabuğu; aminoasitler, vitaminler, yağlar, mineraller, fenolik bileşiklerce zengin olduğundan meyvenin bu parçaları farklı alanlarda kullanılmaktadır [21]. Güneşli ve sıcak ortamlar için uygun olan bu bitki iç ve dış mekanlarda yapılacak çeşitli tasarımlarda kullanılabilir. Dayanıklı olması sayesinde kurakçıl bitkilendirme tasarımları için uygundur. Serin ve soğuk bölgelerde ise iç mekanlarda kaligrafik formu ile süs bitkisi olarak değerlendirilebilir (Şekil 7).

Şekil 7. *Opuntia ficus-indica*'nın iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

***Punica granatum* L. (*Punica granatum* 'Nana') (Pomegranate / Nar, Süs Narı)**

Nar; *Punicaceae* familyasına ait, yaklaşık 5 m kadar boy yapabilen, kışın yaprak dökün, sonbahar renklenmesi estetik olan, Mayıs-Haziran arası turuncumsu kırmızı gösterişli çiçekler açan, sık dallı, güneşli alanlar seven, dona karşı duyarlı, çalı veya ağaççık formunda bir bitkidir [24]. Güneydoğu Avrupa, Güney Asya ve Türkiye anavatanıdır. Ilıman iklimde yetişmeye uygun bir türdür. İran başta olmak üzere Asya, Kuzey Afrika, Akdeniz ve Orta Doğu ülkelerinin büyük bir bölümünde nar yaygın olarak yetiştirilmektedir [25]. Narın kültür tarihi oldukça eskilere uzanmakta olup çeşitli kaynaklarda yetiştiricilik geçmişinin 5000 yıl öncesine dayandığı belirtilmektedir [26]. Dolayısıyla kültüre alınan en eski tarım ürünlerinden olan nar bitkisi, insanlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. Tüm kutsal kitaplarda adından bahsedilen Nar ayrıca ibadethanelerde gravür ve tablolarla tasvir edilmiştir [26]. Narın köklü tarihinin yanı sıra, sadece bir meyve olmaktan öte çeşitli kullanım sahaları da mevcuttur. Nar taze meyve olarak tüketildiği gibi, nardan yapılan çeşitli ürünlerin tüketimi de yaygındır. Ayrıca nar çiçekleri kurutulduktan sonra demlenerek içilebilmektedir [25]. Süs bitkisi olarak kullanımı da oldukça yaygındır.

Punica granatum türü daha çok dış mekan peyzaj tasarımlarında tercih edilirken, *Punica granatum* 'Nana' kültürü bodur bir çeşit olduğu için hem dış mekanlarda hem de iç mekanlarda toprak veya saksı içerisinde kullanılabilir. Form özelliği, yaprak, çiçek ve meyve estetiği nedeniyle tasarımlarda çok yönlü kullanılabilme potansiyeli taşımaktadır. Daha çok aydınlık ve güneşli alanlarda kullanılması tercih edilmelidir (Şekil 8).

Şekil 8. *Punica granatum*'un iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

***Rosmarinus officinalis* L. (Rosemary/ Biberiye)**

Rosmarinus officinalis, *Lamiaceae* familyasından önemli bir tıbbi ve aromatik bitkidir [27]. Anayurdu Akdeniz havzası olup ülkemizde Batı ve Güney Anadolu kıyı şeridinde yetişen biberiye 50-100 cm yükseklikte, sık dallı çalı formunda, her dem yeşil, çiçekleri soluk mavi renkli çok yıllık bir bitkidir [28]. Doğal olarak Akdeniz ikliminin hakim olduğu yerlerde yetişebilen biberiye tıbbi, aromatik ve süs bitkisi olarak dünyada geniş kullanım alanına sahiptir [29]. Yaprakları ve ince sürgünleri çok hoş kokan biberiye, taze olarak salatalara, kurutulup baharat olarak da et yemekleri ve diğer yiyeceklere katılır. Biberiye bitkisi sağlığa çok yararlı olduğu gibi, mükemmel bir güzelleştiricidir. Tıbbi kullanım alanı oldukça geniştir [30]. Birçok kültür formu olan biberiye, ılıman ve sıcak iklimlerde dış mekan süs bitkisi olarak kullanılabilir. Ülkemizde de kullanımı yaygındır. Kısa boylu ve küme formunda yayılıcı özelliği ile yol kenarlarında, tek veya gruplar halinde, kısa boylu canlı çit bitkisi olarak, şevlerde, çatı ve teras bahçelerinde, saksı içerisinde ve bonsai olarak kullanılabilir (Şekil 9).

Şekil 9. *Rosmarinus officinalis*'in iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

***Ruscus aculeatus* L. (Butcher's-broom/ Tavşan kirazı, tavşan memesi)**

Kuzey ve Batı Anadolu, Trakya ve Akdeniz bölgesinde doğal olarak yetişen tavşan kirazı *Asparagaceae* familyasından, 20-50 cm boylanan, herdem yeşil, Eylül-Nisan ayları arasında yeşilimsi veya açık pembemsi çiçekler açan, çok yıllık, sert ve batıcı yaprak biçimindeki dalları olan (gerçek yaprakları yoktur, dallar yassılaşıp genişleyerek yaprak görünümü almıştır), çalı formunda bir bitkidir [31]. Meyveler küre biçiminde, kırmızı renklidir. Meyveleri yenilmez. Zehirsizdir [32]. Yarı gölgeli ortamları sever ve kuraklığa dayanımı da iyidir. Kökleri uçucu yağ ve saponinlerce zengindir [31]. Toprakaltı kısımları ihraç

ürünlerimiz arasında bulunur. En az 2000 yıldır geleneksel kullanımı vardır [33]. Ilıman ve sıcak iklimli alanlarda dış mekan bitkilendirme tasarımlarında kullanılabilecek olan *Ruscus aculeatus*, batıcı ve sivri sürgünleri nedeniyle çocuk oyun alanlarında tercih edilmemelidir. Herdem yeşil olması ve kaligrafik formu ile iç mekanlarda da saksı bitkisi olarak kullanılabilir. Örneğin meyveli dalları yılbaşı zamanı uzun ömürlü dekoratif süs bitkisi olarak kullanılmaktadır (Şekil 10).

Şekil 10. *Ruscus aculeatus*'un iç ve dış mekanda kullanımına örnekler

IV. SONUÇ

Bitki tür çeşitliliği bakımından oldukça zengin olan ülkemizde süs bitkisi niteliği ile öne çıkan birçok tür bulunmaktadır. Bu türlerin aynı zamanda tıbbi aromatik özellik taşıyanlarının yaşadığımız mekanlarda kullanılması, doğal türlerimizi tanıma, koruma ve sürdürülebilir kullanımına katkı sağlayacaktır. Çalışma kapsamında ele alınan bitkiler de bu bağlamda hem dış hem de iç mekanlar için önemli süs bitkilerinden bazılarıdır.

Çatı ve teras bahçelerinden dikey bahçelere, alışveriş merkezlerinden konteynır ve saksı tasarımlarına kadar geniş bir yelpazede kullanım potansiyeline sahip olan bu bitkilerin estetik olduğu kadar işlevsel yönleri de mekanlara değer katmaktadır.

KAYNAKLAR

- [1] Ş. Dönmez, M. Çakır ve Ş. Kef, "Bartın'da yetişen bazı tıbbi ve aromatik bitkilerin Peyzaj Mimarlığında kullanımı", *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 1(2):1-8. 2016.
- [2] E. Faydaoğlu ve M. Sürücüoğlu, "Geçmişten günümüze tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanılması ve ekonomik önemi", *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11 (1): 52-67. 2011.
- [3] K. Kevseroğlu, A. Uzun ve V. Çalışkan, "Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi doğal florasında belirlenen tıbbi ve aromatik bitkiler", *II. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu* bildiriler kitabı içinde, 2014, s. 108-117.
- [4] M. Arslan, Z. Kalaylıoğlu and E. Ekren, "Use of medicinal and aromatic plants in therapeutic gardens", *Article in Indian journal of pharmaceutical education and Research*, vol. 51(4S), pp. 151-154. 2018.
- [5] S. Kösa ve S. M. Güral, "Tıbbi ve aromatik bitkiler ve peyzajda kullanımları", *Peyzaj - Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat Dergisi*, 1: 41-54. 2019.
- [6] A. Güvenç, "Asparagus L. türlerinin taşıdığı etken bileşikler ve kullanılışları", *Ankara Ecz. Fak. Derg. J. Fac. Pharm. Ankara*, 26 (1): 52-75. 1997.
- [7] P.H. Davis, *Flora of Turkey and the east Aegean Islands*. Vol. 8, University Press, Edinburg, 1984.
- [8] T. Ok, Ü. Akkemik ve Ö. Eminağaoğlu, *Erica L. (Süperge Çalıları, Fundalar)*. in: Türkiye'nin Doğal-Egzotik Ağaç ve Çalıları-I, Editör: Ü. Akkemik, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, 2014.
- [9] R. Anşin. (2018). Şifalı Orman Bitkileri-31/Funda. [Online]. Erişim: <https://www.beykozses.com/sifali-orman-bitkileri-31-funda.html>
- [10] Ü. Karık, F. Çiçek, E. Oğur, M. Tutar ve F. Ayas, "Türkiye'de yayılış gösteren defne (*Laurus nobilis* L.) populasyonlarının meyve özellikleri", *Anadolu, J. of AARI*, 26 (1):1 – 16. 2016.
- [11] (2019) Geniş yapraklı ağaçlar. [Online]. Erişim: <http://www.agaclar.net/forum/genis-yaprakli-agaclar/1984.htm>
- [12] O. Arabacı ve E. Bayram, "Aydın ekolojik koşullarında lavanta (*Lavandula angustifolia* Mill.)'nın bazı agronomik ve kalite özellikleri üzerine bitki sıklığı ve azotlu gübrenin etkisi", *ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2(2): 13 – 19. 2005.
- [13] N. Kara ve H. Baydar, "Türkiye'de lavanta üretim merkezi olan Isparta ili Kuyucak yöresi lavantalarının (*Lavandula x intermedia* Emeric ex Loisel.) uçucu yağ özellikleri", *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 25 (4): 42-46. 2011.
- [14] S. B. Mansour-Gueddes, D. Saidana, I. Cheraief, M. Dkhilali and M. Braham, "Biochemical, mineral and anatomical characteristics of the olive tree cv. Chetoui growing in several Tunisian areas", *Acta Scientiarum Polonorum Hortorum Cultus*, vol. 17(2), pp.49-70. 2018.
- [15] E. Topaloğlu, M. Öztürk, D. Ustaömer ve B. Serdar, "Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki bazı meyve ağaçlarının odun anatomisi özellikleri ve kâğıt üretimi açısından değerlendirilmesi", *Ormanlık Araştırma Dergisi Turkish Journal of Forestry Research*, 6 (2): 142-151. 2019.
- [16] (2019) Plant Media. [Online]. Erişim: <http://www.plantmedia.com.tr/view.asp?Id=1546>
- [17] Ç. Altınyay, "Olea europaea L. üzerinde farmakognozik araştırmalar", Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. 2006.
- [18] Z. Polat ve R. Tunalıoğlu, "Zeytin'in (*Olea europaea* L.) ekolojik, ekonomik ve görsel değerlerini bir bütün olarak görebilmek", *Zeytin Bilimi*, 3 (2): 115-122. 2012.
- [19] (2019) Yabancı çiçekler [Online]. Erişim: <http://yabanicicekler.com/flower/origanum-rotundifolium-100>
- [20] (2019) Origanum rotundifolium. [Online]. Erişim: https://www.tarimziraat.com/peyzaj_bitkileri/mercan_kosk_origanum_rotundifolium/mercan_kosk/
- [21] T. N. Dengiz ve H. Zengin, "Hint inciri (*Opuntia ficus-indica*) meyve suyunun kimyasal ve antioksidan özelliklerinin incelenmesi", *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi* 30: 125-150. 2016.
- [22] (2019) CABI website. [Online]. Available: <https://www.cabi.org/isc/datasheet/37714>
- [23] (2019) Ağaçlar website. [Online]. Available: <http://agaclar.org/agac.asp?id=1062>
- [24] (2019) Ağaçlar website. [Online]. Available: <http://www.agaclar.org/agac.asp?id=652>
- [25] S. Özmert Ergin, "Nar meyvesi (*Punica granatum* L.) ile farklı nar ürünlerinin antioksidan özellikleri", *Akademik Gıda*, 17 (2): 243-251. (2019).
- [26] H. Kurt ve G. Şahin, "Bir ziraat coğrafyası çalışması: Türkiye'de nar (*Punica granatum* L.) tarımı", *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27: 551-574, Ocak. 2013.
- [27] A. Begun, S. Sandhya, ath A. Syed Shaff, K.R. Vinod, R. Swapna and D. Banji, "An in-depth review on the medicinal flora *Rosmarinus officinalis* L. (*Lamiaceae*)". *Acta Sci.Pol. Technol. Aliment.*, vol.12 (1), pp. 61-74. 2013.
- [28] T. Baytop, "Türkiye'de bitkilerle tedavi", İstanbul Üniversitesi Yayın No:3255, Ecz. Fak. Yayın No:40, İstanbul. 1984.
- [29] A. Ceylan, "Tıbbi bitkiler", II. Ege Üniversitesi Yayın No:481. 1987.
- [30] (2019) Ebitki website. [Online]. Available: <http://www.ebitki.com/index.php?hq=Rosmarinus%20officinalis%20L.&gr=Latince>
- [31] (2019) Türkiye Tohumcular Birliği website. [Online]. Available: <https://www.turktob.org.tr/tr/bu-bitki-kesfedilmeyi-bekliyor/4478>
- [32] (2019) İTÜ Bitki Veri Tabanı website. [Online]. Available: <http://www.bitkivt.itu.edu.tr/vt/report.php?sor=659>
- [33] K. H. C. Başer, "Tavşanmemesi (*Ruscus aculeatus* L.)", *Bağbahçe*, 45: 26-27, Ocak-Şubat. 2013.